

Kirsten Egholk er cand.mag. i etnologi og master i museologi. Siden 2019 har hun været projektansat museumsinspektør i Historie & Kunst i Københavns Kommune. Fra 2015 til 2018 har hun som museumsinspektør på Københavns Museum været med til at udvikle udstillinger til det nye Københavns Museum, der åbnede i Stormgade 18 i februar 2020. Fra 1998 til 2015 var hun formidlingsansvarlig museumsinspektør på Greve Museum.

Keywords: Børneværn, børneforsorg, anbragte børn, feltarbejde, kvalitative interview, metode, arkiver, museum, indsamling, udstilling, formidling, brugerinddragelse, København, 1937-1965

BØRNEVÆRNET PÅ MUSEUM

– etnologen som indsamler, terapeut og formidler

Den 7. februar 2020 åbnede det nye Københavns Museum i Stormgade 18.

Fra 1937 til 1965 husede bygningen Københavns Kommunes Børne- og Ungdomsværn, som førte tilsyn med børn og traf afgørelser om anbringelse af børn under 18 udenfor hjemmet på grund af barnets eller hjemmets forhold. Museet ønskede at formidle denne historie i de nye udstillinger og inviterede tidligere anbragte københavnske børn til at deltage med deres fortælling.

Artiklen reflekterer over etnologiske kvalitative metoder i forbindelse med indsamling af en kompleks velfærdshistorie med fokus på de tidligere anbragte børns historier og museologiske udfordringer ved forskellige formidlingsformer som udstillingsmediet, en interaktiv installation og et dilemmaspil.

Socialt udsatte og anbragte børn er vigtige for den nuværende socialdemokratiske regering, der tiltrådte juni 2019. I august 2019 fik Godhavnsgangene og andre tidligere anbragte børn en officiel undskyldning af statsminister Mette Frederiksen, som også i sin nytårstale den 1. januar 2020 sagde: ”Vi har et særligt ansvar for de børn, der har det allersværest. Børn, der har oplevet misbrug, vold og svigt. I Danmark er der flere tusinde børn, som ikke kan bo hjemme hos deres egen mor og far. Fordi deres forældre ikke kan passe ordentligt på dem.” Også

musealt har mennesker på kanten af det danske velfærdssamfund fået en mere fremtrædende plads i både forskning og formidling. Danmarks Forsorgsmuseum i Svendborg understreger for eksempel, at anbringelser af børn uden for hjemmet er en del af hele velfærdssamfundets historie. Det er ikke kun de tidligere anbragte børns historie. Det er vores fælles historie.

Det nye Københavns Museum, som åbnede den 7. februar 2020, har også valgt at sætte fokus på anbragte børns historie som en vigtig del af Københavns nyere velfærdshistorie. Det skyldes, at museet flyttede ind i Københavns Kommunes Børne- og Ungdomsværns tidligere kontorer i Stormgade 18. Museet gennemførte en kvalitativ indsamling af tidligere anbragte københavnske børns individuelle historier og oplevelser om Børneværnets anbringelser af børn. Udstillingsprojektets formål har både været at indsamle ny viden gennem interviews og udvælge arkivalier fra perioden 1937 til 1965 med henblik på en udstilling om bygningens historie.

Artiklens undertitel *etnologen som indsamler, terapeut og formidler* er valgt med henblik på at indkredse den etnologiske undersøgelse, etnologisk metode og det at arbejde med et personfølsomt emne omkring tidligere anbragte børn. Tidsmæssigt omhandler artiklen perioden fra 1937 til 1965, hvor Børneværnet lå i Stormgade 18 og hvordan museet har arbejdet med emnet gennem brugerinddragelse i samtiden. Artiklen præsenterer indledningsvist børneforsorgen med relevant eksisterende forskning, da der er skrevet meget om børneforsorgen, også i museumssammenhænge. Til gengæld er der skrevet mindre om de metodiske dilemmaer forbundet med udstillinger, som denne artikel beskæftiger sig med. Med udgangspunkt i metoder som feltarbejde i de skrevne kilder, indsamling af mundtlige kilder og kuratering af både de skrevne og mundtlige kilder til formidlingsprodukter, bidrager artiklen med metodiske og museologiske perspektiver på det etnologiske feltarbejde i anbragte børns historie. Dette drejer sig for eksempel om, at et følsomt emne omkring at være anbragt skal laves om til et folkeligt formidlingsprodukt. I denne proces er en række etiske og metodiske overvejelser trådt frem, som er værd at belyse: 1) fortrolighed med menneske eller museum i både forsknings-, indsamlings- og formidlingsfasen og forholdet mellem interviewer og informant, 2) etnologen som terapeut i forbindelse med svære tabubelagte emner som tvangsfjernelse fra hjemmet, og 3) om det er lødig museumsformidling at anvende autentiske interviews og erindringer og sammensætte dem til en telefonsamtale og gøre den til telefondrama.

Børneforsorgen på museum

I de senere år har statens velfærdsarbejde og anbringelser af børn og unge på forskellige forsorgsinstitutioner fået en del opmærksomhed i forskningsprojekter.¹ Der er ligeledes udgivet erindringsbøger, hvor tidligere anbragte selv bearbejder deres oplevelser og beretninger fra børn, hvis far eller mor har været på døgninstitution.²

Danmarks Forsorgsmuseum er en frontløber i arbejdet med at forske, indsamle, bevare, registrere og formidle de anbragtes historie og en inspirationskilde for Københavns Museum. På baggrund af de tidligere anbragtes erfaringer og historier har Forsorgsmuseet sammen med øjenvidner som såkaldt alternative eksperter italesat emnet og sat det på den politiske dagsorden.³ Museet udgav bl.a. Godhavnsrapporten i 2011 og gennemførte det socialhistoriske projekt *Anbragt i Historien* forankret som et samarbejde mellem Danmarks Forsorgsmuseum og Syddansk Universitet. Projektet havde til opgave at bevare, dokumentere og formidle viden om svage og udsatte grupper, som var under socialforsorg i perioden fra 1945 til 1980. Der blev bl.a. indsamlet interviews med mennesker, der som anbragt eller ansat havde været en del af forsorgshistorien.⁴

Forsorgsmuseet har også været ramme om antropolog Stine Grønbæk Jensens ph.d.-afhandling om erindringsarbejde for tidligere anbragte børn. Afhandlingen *At åbne skuffen* bygger på et omfattende antropologisk feltarbejde i erindringsarbejdets forandringspotentialer bl.a. ved Forsorgsmuseets Mindemandage.⁵ Den undersøger, hvordan smertelige erindringer fra barndommen som tidligere anbragt griber ind i det videre liv, og hvilken betydning en aktiv beskæftigelse med og offentliggørelse af svære erindringer har for håndteringen af dem. Grønbæk Jensen opererer med autobiografiske, delte og kropslige erindringer og giver stemme til tidligere børnehjemsbørn. De nævnte udgivelser handler imidlertid mindre om de metodiske dilemmaer forbundet med formidling i udstillinger, som denne artikel beskæftiger sig med.

---

1 Se fx Bjerre 2020; Frydendahl Larsen 2019; Grønbæk Jensen 2019; Grønbæk Jensen et al. 2016a og 2016b; Rytter et al. 2015.

2 Se fx Gustavsen 1998; Holm-Petersen 2004; Plougmand et al. 2018.

3 Med den nuværende regerings fokus på socialforsorgen skal Danmarks Forsorgsmuseum forestå en national udredning om, hvorvidt anbragte under sær- og åndsvageforsorgen blev udsat for svigt eller overgreb i den periode, hvor staten førte tilsyn. <https://www.svendborgmuseum.dk/visforsorgnyhedermtemplate/993-historisk-udredning> (besøgt 9/3 2020).

4 Svendborg Museum 2011; Grønbæk Jensen 2016b.

5 Grønbæk Jensen 2019.

Københavns Museum åbnede nyt museum i Stormgade 18 i februar 2020 og har valgt at formidle bygningens historie som bl.a. Børneværn.

Foto: Københavns Museum, 2020.

Københavns Museum flytter til Stormgade 18

Baggrunden for den nye udstilling om bygningens historie som bl.a. børneværn var, at Københavns Museum flyttede fra Vesterbrogade 59 til Stormgade 18.⁶ Den nye museumsbygning i Stormgade 18 er en fredet og restaureret bygning fra 1893-1894 tegnet af arkitekt Hans Jørgen Holm (1836-1916).

Den 7. februar 2020 slog det nye Københavns Museum dørene op for publikum med bl.a. faste udstillinger om Københavns historie fra 12.000 f.v.t. til i dag. I bygningens tidligere direktørkontor har artiklens forfatter kurateret et udstillingsrum, der tilsammen belyser bygningens historie og fire forskellige primære funktioner som Overformynderi fra 1894 til 1937, Københavns Børne- og Ungdomsværn fra 1937 til 1965, Kontor for Sundhedspleje fra 1937 til 1965 og Københavns Kommunes Boligudlejning fra 1965 til 1994. Udstillingsrummet, udviklet i samarbejde med arkitektfirmaet JAC Studios, består af en klassisk museumsudstilling med montere med genstande, grafik og fotos. Ifølge Casper Hvenegaard Rasmussens bog *Formidlingsstrategier* falder udstillingen indenfor den afsenderbaserede formidlingsstrategi, idet den udelukkende er udviklet af professionelle som afsendere.⁷ Formidlingen af selve Børneværnets arbejde i bygningen består af tekst, grafik, citater og fotos og bliver yderligere formidlet ved hjælp af et såkaldt arkivbord med eksempler fra journalsager gennem tiden og en interaktiv

---

6 Københavns Museum havde i 60 år haft til huse i Skydehaveselskabets fredede bygning fra 1787. Museet lukkede oktober 2015 for at udvikle det nye museum. Københavns Kommune havde besluttet, at museet skulle flytte til indre by og indgå i netværket Københavns Kulturkvarter bestående af forskellige kulturtilbud til borgere og turister.

7 Rasmussen 2016, s. 106ff.

Københavns Museum ønskede at indsamle viden om de tidligere anbragte børns skæbner og de ansatte som afgjorde deres fremtid bl.a. her på direktørens kontor i Stormgade 18, 1957.

Fotograf Peter Elfelt, Københavns Museum KBM2679F7.

telefoninstallation. Jeg vil vende tilbage til disse efter de metodiske overvejelser om selve indsamlingen.

Børneværnet i Stormgade 18

Hvilken historie bærer huset så på? Fra 1933 til 1937 lå børneværnskontoret på Københavns Rådhus og flyttede i 1937 til Stormgade 18, hvor det lå frem til slutningen af 1964.⁸ Københavns Museum ønskede at formidle husets offentlige velfærdsopgaver bl.a. som børneværn, men havde en meget begrænset viden om, hvordan arbejdet i Børneværnet foregik.

---

⁸ Kontor for sundhedsplejersker lå også i bygningen fra 1937. Den 31. marts 1937 gennemførtes en lov om bekæmpelse af sygelighed og dødelighed blandt børn i det første leveår. Hermed blev sundhedsplejerskeinstitutionen dannet og førte kontrol og vejledte i den rette spædbørnspleje, hvilket etnolog Henriette Buus i sin ph.d. afhandling har analyseret som et led i statens indre suverænitetarbejde (Buus 2001). I København blev alle sager vedr. administration af denne lov lagt ind under børneværnskontoret i Stormgade 18.

Hvad og hvem var Børneværnet? Socialreformen af 1933 betød, at værgerådsinstitutionen fra 1905 skiftede navn til Børneværnet, som frem til Bistandsloven i 1976 havde ansvar for at anbringe og føre tilsyn med børn og unge anbragt i enten privat familiepleje eller på forskellige forsorgsinstitutioner.⁹ Børneværnet havde tre midler til indgriben: Det kunne give forældre og børn en advarsel, besikke en tilsynsværge eller fjerne et barn fra hjemmet.¹⁰ I den periode, som museets indsamling og undersøgelse omhandlede, var der ifølge historiker Anette Faye Jacobsen tale om social kontrol frem til 1945 og en gradvis modernisering og demokratisering af Børneværnets opgaver som et tilbud og større samarbejde med forældrene særligt efter 1958.¹¹ Frem til ændringer i Forsorgsloven i 1958 var mindst halvdelen af Børneværnets medlemmer af kommunalbestyrelsen med indsigt i børneforsorg.¹² I København blev der dannet et Børnenævn, som traf afgørelser om børns fjernelse fra hjemmet. Nævnets medlemmer var borgmesteren for 3. afdeling som formand, en kontorchef under magistraten som næstformand, et forretningsudvalg på seks medlemmer og tre kredsværger for hver af de seksten værgekredse, som byen var inddelt i.¹³ Københavns Borgerrepræsentation udpegede kredsværgerne til de enkelte børneværnskredse for en periode på fire år ad gangen. Det var ydermere vigtigt, at medlemmerne havde indsigt i børne- og ungdomsforsorg og var valgbare til kommunalbestyrelsen.¹⁴ Børneværnsmedlemmer arbejdede primært på frivillig basis og havde bl.a. til opgave at følge op på indberetninger fra skoler, naboer og familiemedlemmer om 'vanskelige' eller forsømte børn.¹⁵ Tim Knudsen, der var ansat i Børneværnet fra 1964 til 1976, har indleveret en erindring til Københavns Stadsarkiv med en beskrivelse af de ansatte:

"De fleste ansatte arbejdede i "produktionskernen", 12 sagsbehandlende grupper med syv-otte medarbejdere. Hver havde en gruppeleder med titel af sekretær, fuldmægtig eller ekspeditionssekretær. København var inddelt i 24 børneværnskredse, så hver gruppe havde to dele af byen som arbejdsområde. Ved siden heraf var der udegående medarbejdere til hjemmebesøg i familier og tilsyn med børn i hjemmene. Desuden havde hver kreds tilknyttet nogle eksterne kredsværger udpeget for fire år ad gangen af de politiske partier i Københavns Borgerrepræsentation. Kredsværgerne kunne

---

9 Efter 1976 overgik ansvaret til de kommunale social- og sundhedsudvalg. Bryderup 2005, s. 163; 203.

10 Jacobsen 1988, s. 20.

11 Jacobsen 1988, s. 20; 29.

12 Horsten 1970, s. 6; Jørgensen 197, s. 61.

13 Bryderup 2005, s. 164.

14 I kommunerne uden for København bestod børne- og ungdomsværn af 5 eller 7 medlemmer, som blev valgt af kommunalbestyrelsen blandt beboere i kommunen. De havde indsigt i børne- og ungdomsforsorg og var valgbare til kommunalbestyrelsen (Horsten 1970, s. 7-8; Jørgensen 1970, s. 63).

15 Bjerre et al. 2017, s. 79.

sammenlignes med nævninge i en retssag. De var lægmænd, og de havde et afgørende ord om en sag skulle forelægges til beslutning om for eksempel om anbringelse eller hjemgivelse af anbragte børn. De var også med i de endelige beslutninger. (...) Toppen af hierarkiet udgjordes af en række jurister og to økonomuddannede. Det var direktøren, souschefen, seks gruppeledere og nogle få ekstra jurister med særlige opgaver. Seks andre gruppeledere var kommunalt uddannede, det vil sige, at de som jeg var begyndt som elever. Siden var de blevet underassistenter og assistenter. Med tiden ophøjedes man til overassistent.”¹⁶

Baggrunden for Børneværnets anbringelse af et barn kunne være barnets vanskelige karakter eller slette opførsel. Det kunne også skyldes forældres eller værgers lastefuldhed eller grove forsømmelighed. Årsagen kunne også være barnets fysiske eller psykiske mangler. Endelig var der børn, som stod uden forsørger eller blev anbragt på forældres anmodning, fordi de af forskellige årsager ikke kunne klare opgaven. Børneværnet anbragte børn og unge på både kommunale og private institutioner under Forsorgsloven. Københavns kommunale institutioner omfattede børneoptagelseshjem, børnehjem, husholdningsskoler, fredeshjem samt kystsantorier.¹⁷

Statens Forskningsinstitut (SFI) gennemførte i 1972 en kvalitativ undersøgelse af familiebaggrunden for 96 børneværnsanbragte københavnske børn mellem 9 og 12 år, da de var blevet anbragt uden for hjemmet på grund af egne adfærdsvanskeligheder i 1963/64. SFI analyserede Københavns Kommunes børneværnsakter om de pågældende børn og deres familier og gav dermed museet en indsigt i hvilke omstændigheder, der karakteriserede familier, som fik fjernet et barn helt eller delvist på grund af adfærdsvanskeligheder. Konklusionen var i hovedtræk, at en relativt større andel af de undersøgte familier levede eller havde levet under ringere sociale og økonomiske vilkår, end det var tilfældet i familier med normalt udviklede børn. Børneværnsbørnene havde færre muligheder for forældrekontakt end børn i andre grupper. Det gensidige forhold mellem medlemmerne i en børneværnsfamilie var i højere grad præget af spændinger, irritation, straf og bekymringer end i de andre familier.¹⁸ SFI's undersøgelse inspirerede museet til at efterlyse fortællinger af både tidligere ansatte og tidligere anbragte børn og deres familier for at finde ud af, hvorfor de var i kontakt med Børneværnet, og hvordan en evt. anbringelse var blevet oplevet fra deres perspektiv.

---

16 Knudsen 2017, s. 5.

17 Horsten 1970; Jørgensen 1970.

18 Koch-Nielsen 1972, s. 23.

Projektets design

Visionen for det nye Københavns Museum var og er at være et museum for alle. Museet skal være ramme for oplevelser, læring og dialog, der giver indsigt og selvforståelse. Udstillingerne blev bl.a. udviklet efter et hovedprincip om borgerinddragelse, der lagde vægt på at tage borgerne med bag kulisserne og inddrage dem i museets arbejdsprocesser.¹⁹

Københavns Museum fik midler fra Nordea-fonden til formidlingsprojektet, hvor formålet gennem borgerinddragelse var at indsamle fortællinger om Stormgade 18 og udvikle formidling til det nye Københavns Museum.²⁰ Projektets medarbejdere var undertegnede og en deltidsansat studentermedhjælper.²¹ Ved hjælp af en indsamlingskampagnefilm,²² opslag på sociale medier og oplæg om projektet til forskellige events i København lykkedes det fra marts til juni 2018 at få kontakt til og gennemføre i alt 14 semistrukturerede interviews omkring Børneværnet. Alle disse deltagere blev til samarbejdspartnere, som vi skabte feltarbejdet om Børneværnet sammen med.

Der blev gennemført i alt ni interviews med tidligere anbragte børn født mellem 1940 og 1956, som havde været anbragt af Børneværnet indenfor perioden 1945 til slutningen af 1960'erne. Fem interviews blev gennemført med henholdsvis tre tidligere kontoransatte i Børneværnet og to tidligere medarbejdere på spædbørns-hjem. Sidstnævnte var således ikke politisk udpegede børneværnsmedlemmer men kontorfaglige medarbejdere, der udførte opgaver pålagt Børneværnet. Der blev også indsamlet fotos suppleret med erindringer indleveret på Københavns Stadsarkiv samt konsulteret eksisterende forskning og historieskrivning om emnet. Det indsamlede materiale blev analyseret og bearbejdet til en telefoninstallation i udstillingen. Jeg vil i de kommende afsnit beskrive de forskellige faser af projektet.

Etnologen på feltarbejde i Københavns Stadsarkiv

Forud for interviewindsamlingen var jeg på feltarbejde i Københavns Stadsarkiv fra sommeren 2017. Størstedelen af det historiske kildemateriale om Børneværnet og Københavns Kommunes forsværsvæsen er overvejende produceret af

---

19 https://cphmuseum.kk.dk/sites/cphmuseum.kk.dk/files/uploaded-files/km_prospekt_2017.pdf, s. 5, 9 og 10 (besøgt 23/9 2020)

20 Det samlede projekt hed Historie & Kunst i gadeplan <https://nordeafonden.dk/nyheder/nyt-format-for-brug-af-historie-og-kunst-i-koebenhavn> (besøgt 23/9 2020).

21 Tak til Rasmus Paludan Wogensen, som har indekseret og delvist transskriberet alle interviews, som der refereres til i denne artikel.

22 <https://www.blik-cph.dk/portfolio/koebenhavns-museum-efterlyser-historier/> (besøgt 12/4 2020)

politiske og administrative beslutningstagere eller af professionelle som fx børneværnskontoret, børnehjemsforstandere eller læger på behandlings- eller observationshjem. Mit formål med feltarbejdet i de skrevne kilder var at finde formidlingsegne eksempler til udstillingens arkivbord, som skulle vise Børneværnets forskelligartede opgaver med administrative opgaver, tilsyn, korrespondancer, tilladelser og journalsager indenfor perioden 1937 til 1965.

Metodedisciplinen med at lede i arkiver efter data bliver behandlet i *Antropologiske projekter* af etnolog Signe Mellemegaard og antropolog Karen Fog Olwig, som netop understreger, at de forskellige dokumenter ikke blev produceret med det formål at blive til kilder for en eftertid, da de blev til. ”*En kilde er dermed heller ikke god eller dårlig, men mere eller mindre egnet til at belyse bestemte forhold.*”²³ Kilderne bringes til at sige noget ved hjælp af vores spørgsmål til dem. Mine overordnede spørgsmål var, at jeg ønskede indsigt for at kunne formidle forskellige sagsge med tilsyn og anbringelser både privat og offentligt, kommunikation mellem Børneværnet og forskellige forsorgsinstitutioner samt en indsigt i nogle udvalgte børns anbringelser.

Jeg ledte i arkivet som undrende feltarbejder og undersøgte hvilken type papirer, Børneværnet havde skabt. Samtidig måtte jeg også gøre mig fortrolig med dem og kende deres særlige kendetegn og sprogbrug for at kunne udvælge de rette dokumenter.²⁴ Hvad er en udstillingsegnet kilde? Det viste sig, at journalsagerne i særlig grad er kendetegnet af den udbredte brug af faste skemaer, som satte rammerne for, hvilken information børneværnsmedlemmerne skulle bide mærke i og indsamle. Et såkaldt ’oplysningsskema’ godkendt af Socialministeriet i 1938 til børneværnsager er for eksempel opbygget med barnets navn og personlige oplysninger, forældrenes navne, alder og ægteskabelige og moralske habitus med spørgsmål omkring: Er barnet født i eller udenfor ægteskab? Lever forældrene sammen? Har nogen af forældrene været straffet? Eller levet af erhvervsmæssig utugt? Er de drikkfældige eller usædelige? Kan det oplyses, om nogen af forældrene eller andre nærtbeslægtede har lidt af en sindssygdom, epilepsi, åndssvaghed, tuberkulose eller andre lidelser?²⁵ Ved ansøgning om at blive plejefamilie blev bl.a. ’Plejeforældrenes Karakter og moralske Vandel’ samt deres ’Anlæg som Opdragere’ vurderet sammen med ’Ordenen i Hjemmet’.²⁶

Jeg måtte fx fravælge store læderindbundne tilsynsprotokoller fra Børneværnskontorets Arkiv om tilsyn med hhv. plejebørn, børn født udenfor ægteskab

23 Mellemegaard et al. 2018, s. 221ff.

24 Ibid, s. 220.

25 Til Arkivbordet udvalgte jeg et eksempel på oplysningsskema fra Nærumgård Børnehjem. Eleverne. Elevsager 1915-1979 (748-763). Bjerre et al. 2017, s. 82.

26 Til Arkivbordet udvalgte jeg et eksempel på skema til undersøgelse af et Plejehjem (Bsag nr. 82.040. Pl.Lb.No. 137/1939). *Børneværnskontorets Arkiv: Tilsyn med børn/plejetilsyn: Sager til andragender om plejetilladelse. År 1934-1942 - 1. pk.*

samt bidragsnydende børn.²⁷ Jeg skrev i mine feltnoter, at kilden var spændende både på grund af den taktile oplevelse med den meget store kilotunge protokol og kolonne efter kolonne med børn under forsorgen. Ligeledes var det interessant at se, hvad de tilsynsførende havde noteret i protokollen under deres tilsyn. Der stod forbavsende lidt ud for hvert tilsynsbesøg fx blot ”Helbred mindre godt” eller ”Rask og Velplejet”.

Ifølge forskerne i satspuljeprojektet *Anbragt i Historien* har en anbringelse uden for hjemmet også været en anbringelse uden for historien.²⁸ Da de anbragte børn sjældent selv kommer til orde i de skriftlige kilder, skulle arkivalierne ikke stå alene i museets formidling om Børneværnet. Vi ønskede at bidrage til en mere nuanceret velfærdshistorie ved at finde ud af, hvordan børnene selv havde oplevet familiens krise og det at blive anbragt udenfor hjemmet. Derfor ønskede jeg at indsamle mundtlige erindringer, der både kan bidrage til socialhistorien og til de mennesker, der står frem og fortæller om deres liv og som næste afsnit omhandler.

Etnologen indsamler interviews

Formålet med indsamlingen af interviews var at få kontakt til både tidligere ansatte i Stormgade 18 og borgere, hvis familie eller pårørende havde været i kontakt med enten Overformynderi, Børneværnet, Sundhedsplejen eller Boligudlejningen. Denne artikel fokuserer naturligvis udelukkende på Børneværnet. I modsætning til Danmarks Forsorgsmuseum, der får mange ugentlige henvendelser fra mænd og kvinder, som har været anbragt udenfor hjemmet, skulle Københavns Museum til at opdyrke et helt nyt felt og efterlyse historier fra borgere, der ville bidrage med deres viden og versioner af historien.

Selve rammen om interviewene var oftest Københavns Museum, hvor vi sad i et mødelokale og brugte fotografier fra bygningen i Stormgade 18, hvor Børneværnet havde ligget. De tidligere anbragte børn havde oftest ikke en erindring koblet til selve bygningen på nær en enkelt informant, som havde en erindring om at have ventet foran den tunge jernport, mens hendes mor var inde på børneværns-kontoret. Desværre ville hendes mor hverken fortælle datteren eller museet historien. Vi anvendte ’foto-elicitering’ også kaldet fotointerview, som netop bruger fotografi til at fremkalde (elicitere) kommentarer og erindringer.²⁹ Her inddrog vi informantens egne fotografier, gemte dokumenter – fx et brev – og evt. genstande

---

27 *Børneværnskontorets Arkiv: Tilsyn med børn/plejetilsyn: Tilsynsprotokol over plejebørn, 1924–1967, løbenr. 1–600, 1. bd. samt Børneværnskontorets Arkiv: Tilsyn med børn/plejetilsyn: Tilsynsprotokol over børn født udenfor ægteskab og bidragsnydende børn, løbenr. 52.001–56.000, år 1943–1965, 1. bd.*

28 Grønbæk Jensen et al. 2016b, s. 104.

29 Møhl et al. 2018, s. 235.

under de fleste interviews, hvilket var en god støtte og meget informativt. De gav ofte anledning til informanternes mere detaljerede og sansemættede fortællinger. Ikke alle informanter havde dog materielle levn fra deres barndom. Dette var ofte tilfældet pga. forskellige anbringelser uden for hjemmet.

Der var stor forskel på informanternes forudsætninger for at fortælle om deres liv og deres anbringelse eller deres arbejde i Børneværnet. En af styrkerne ved mundtlige fortællinger som historisk kilde er, at metoden også kan inkludere mennesker, som har svært ved at udtrykke sig på skrift og kan inkludere stemmerne nedefra.³⁰ Vi tog afsæt i livshistorieinterviewet, hvor informanten fortæller om sit liv fra begyndelsen og frem til i dag og strukturerer dem i et tidsforløb og kæder dem sammen til en sammenhængende fortælling.³¹ Vi spurgte uddybende ind til hverdagens rutiner og til situationer og episoder, der havde brændt sig fast i hukommelsen. Vi brugte den samme skabelon til vores interviews, men tilpassede den til hvert interview ud fra vores viden om den enkelte informants historie.

Som interviewere måtte vi bringe forskellige metoder i spil i forhold til forskellige fortællertyper, som historiker Esben Kjeldbæk inddeler i *de passivt anekdotiske* informanter, *de associerende*, *de selvstrukturerende* og *de aktivt anekdotiske*.³²

Vores indsigt i arbejdet som ansat i Børneværnet blev desværre kun til sporadiske glimt fra tre tidligere kontoransatte, som havde haft arbejdsplads i Stormgade 18. Vi interviewede en ældre kvinde på 83 år, som var startet som kontorelev i Børneværnet i 1952, blev tjenestemand som 21-årig og stoppede i 1964, da hun ikke kunne få en halvtidsstilling. Hun administrerede bl.a. anbringelser truffet af Børnenævnet, men sagde, at det *”var mere det her med at skrive protokoller og tale i telefon og sådan. Ja det var jo kontor – ganske almindeligt kontorarbejde.”*³³

Da hun var passivt anekdotisk, måtte vi både stille mange spørgsmål og anvende foto-elicitering, da hun havde lettere ved at fortælle ud fra fotografier om sit arbejde. Vi viste hende bl.a. et foto af Børnenævnets mødelokale. Her fortalte hun om referatskrivning:

”Det foregik inde i den store sal og det var jo sådan nogle store bøger. Og så kom jo pludselig, så dukkede de her kuglepenne frem. Men dem måtte man ikke skrive med. Der skulle skrives med pen og blæk og hvis man skrev forkert, så skulle man strege det over så (uklart). Vi skrev jo bare, hvad der foregik. (Interviewer spørger, hvem der ellers var til stede?) Det var jo kredsværger. Og hvad de hedder, det kan jeg jo heller ikke huske. Jeg mener forældrene var til stede, og de kunne komme med deres (?). Men det

30 Grønbæk Jensen et al. 2016b, s. 115ff.

31 Grønbæk Jensen 2016b, s. 105.

32 Kjeldbæk 2016, s. 148–151.

33 KBM4183B10 indekseret interview d. 11. juni 2018.

var jo gerne i forbindelse med fjernelse af børnene, at man fik de der møder. Nogle gange når vi sad der, der kom nogle mødre der ikke var ret gamle, og de så ud som om de var dobbelt så gamle, for de havde ikke tænder og.. det var der jo ikke råd til, når man fik børn Så passede man jo ikke tænder og sådan noget (...).”³⁴

Vi fik også interviewet den første socialrådgiver i Børneværnet ansat fra 1962 til 1964. Hun hørte til den associerende fortællertype, som diskuterer og associerer til spørgsmålene og samarbejder med intervieweren. Hun fortalte, hvordan hun kørte rundt til husvilde-hjem på sin Velo Solex og førte tilsyn med børnefamilier i alle byens distrikter.³⁵ Når hun vendte tilbage til Stormgade 18, følte hun sig nødsaget til at skrive rapporter på de små toiletter, fordi hun ikke følte sig tilpas og havde nok plads og privatliv på det store kontor:

”Når jeg så havde været ude på sådan et besøg, så skulle jeg ind i Stormgade (...) Men så skulle jeg skrive rapporter og indberetninger og aflevere derinde, og jeg mener, at folk sad så tæt ved bordene, og jeg sad med den kvinde, som jeg skulle rådføre mig med. Hun var lidt forstående overfor mig, men ellers synes jeg, at det var et hårdt miljø. Og jeg kunne se, at jeg kunne ikke samle mig om at skrive rapporterne, med mindre jeg gik ind på et af toiletterne og sad med en blok og skrev der. Og det gjorde jeg med den sag om Dybensgade, fordi at det var nok den, hvor jeg var mest bange for at børnene led overlast. Og det endte med at 5-6 børn blev fjernet. Og Miriams familie, hvor moderen sad på blomsten (Bodega på Istedgade), blev jo fjernet på grund af mine indberetninger, så det er jo et voldsomt ansvar man rendte med.”³⁶

Den manglende diskretion understreges også i en erindring af en tidligere børneværnsansats beskrivelse af kontorerne i 1957: *”Sagsbehandlerne sad i store sale ved 3-4 lange borde med en opsats midt på. Ved siden af hver sagsbehandler stod der en stol til klienten, så diskretion under klientsamtalerne var et helt ukendt begreb.”³⁷*

Den sidste tidligere ansatte var en mere selvstruktureret fortællertype med en erindring indleveret til Københavns Stadsarkiv fra hans arbejde for Børneværnet

34 KBM4183B10 indekseret interview d. 11. juni 2018.

35 Efter 1. Verdenskrig havde Københavns Kommune opført en række husvildebarakker forskellige steder i København. Disse primitive træbarakker blev først nedrevet fra begyndelsen af 1960'erne og fremefter til 1970'erne og erstattet af nyt velfærdsbyggeri. Her boede ofte mange socialt udsatte familier.

36 KBM 4183B4 indekseret interview d. 30. oktober 2017. Navne er anonymiseret.

37 Erindring af Ib Ydebo: <https://api.kbharkiv.dk/asset/2796> (besøgt 21/9 2020).

som assistentelev fra 1963 til 1976.³⁸ Her anvendte jeg metoden *walking interview* inde i selve bygningen Stormgade 18 for at give ham mulighed for at erindre med kroppen og fortælle om indretning og ansatte på en anden måde, end hvis vi havde siddet ved et bord i et anonymt lokale.³⁹ I erindringen beskriver han arbejdsforholdene således:

*”Foran lå skriveunderlaget. Bag det stod på selve bordet en række hylder, hvor vi kunne have sager under ekspedition og forskellige papirer og blanketter. Ude ved væggene lå i kasser de sager, som ikke var under ekspedition. Fire personer delte en telefon, som kørte frem og tilbage med et sindrigt snoreværk i en træslidske. Når vi skulle ”afhøre” en klient, sad vi midt i dette sammensurium af mennesker og kontormøbler (...) I dette overbefolkede miljø skulle vi tale med ”klienterne” om deres mest intime liv. Som regel var ”klienterne” ikke helt uforståeligt noget forsatte”.*⁴⁰

De tidligere anbragte børn, som vi interviewede, repræsenterede en gruppe mennesker født i perioden fra 1940 til 1956, som havde været anbragt i forskellige forsorgskategorier som privat familiepleje, behandlingshjem fx svagbørnskoloni og hospital samt forskellige typer af børnehjem. I den første kategori fik vi indsamlet beretninger om at være anbragt i privat familiepleje hos sine bedsteforældre i den gode tro, at de var ens forældre, og hvor ens søster i virkeligheden var ens mor. De huskede, men forstod først mange år senere de faste besøg af en tilsynsværge fra Børneværnet. I den anden kategori berettede nogle af vores informanter om midlertidige anbringelser på eksempelvis behandlingshjem pga. enten underernæring eller sygdom fx kirtelsygdom, som oftest skyldtes dårlige boligforhold i København. I den tredje og sidste kategori var forskellige typer af anbringelser på børnehjem forskellige steder i Danmark. Årsagerne til anbringelserne skyldtes både en syg mor og børnenes problematiske sociale adfærd. Jeg vil komme nærmere ind på et par af de indsamlede beretninger i de efterfølgende afsnit om etnologen som hhv. terapeut og formidler.

”Det er første gang jeg fortæller min historie til nogen” – Etnologen som terapeut

For nogle af de tidligere anbragte virkede det til at have en terapeutisk virkning at tale om deres anbringelse. Det var ikke et formål i sig selv med hverken projektet eller udstillingen, men en observation og efterfølgende erkendelse. Citatet i over-

---

38 Knudsen 2017.

39 *Walking interview*, se Rytter et al. 2018, s. 186.

40 Knudsen 2017, s. 6.

skriften stammer fra Marianne, som sagde det lige efter, at diktafonen var slukket. Det var første gang, at hun fortalte sin historie. Fra hun var spæd og indtil 6 års alderen havde hun, pga. en ung og ugift mor, været i pleje hos sine morforældre, indtil hun blev sendt til både observation og på forskellige børnehjem.⁴¹ Marianne, som jeg vil karakterisere som en associerende fortæller, havde en masse spørgsmål til sin fortid. Ting hun ikke forstod. Hun ville gerne se sin journal, men havde ikke de fornødne ressourcer til at ansøge om adgang. Jeg hjalp hende med at søge efter journaler på de forskellige hjem, hvor hun havde været anbragt, og blev inviteret med til at se journalen sammen med hendes halvsøster. Kropsprog, pauser, smil, tårer, billeder og de skrevne ord i journalen var alle med til at fortætte oplevelsen og hendes historie. Marianne satte pris på at fortælle sin historie og mest af alt at få støttet adgang til hendes journal. For andre tidligere anbragte ville det måske have haft den modsatte virkning. Anbragtes beskrivelser af deres anbringelse kan variere fra den bedste oplevelse til et langt vågent mare-ridt. Vi interviewede tre søstre født og opvokset på Nørrebro i 1940, 1941 og 1944. Omkring 1947 blev pigerne og deres lillebror fjernet fra deres mor og først anbragt på et optagelseshjem og siden et børnehjem på Falster.⁴² Den yngste af pigerne var ca. tre år gammel, da hun blev fjernet og havde mange flere positive minder om børnehjemmet i modsætning til de to ældre søstre, hvor den næstældste søster græd og måtte få sin storesøster til at fortælle hendes historie. De meget forskellige oplevelser kan både hænge sammen med forskelle i det enkelte menneskes sind og temperament, position i fællesskabet og tilstedeværelsen af nære relationer. Ligeledes spiller erindringsprocesser en rolle. Menneskers erindringer er ikke en passiv registrering, opbevaring og genkaldelse af erfaringer, men en aktiv og kreativ proces, hvormed mennesker forsøger at fortolke og skabe meningsfyldte sammenhænge mellem fortiden og nutiden.⁴³ Erindringen om fortiden farves også af, hvordan man har det, når man fortæller om sine oplevelser.⁴⁴

Uanset hvor professionelt jeg agerede som etnolog i felten, så kom deres historier ind under huden på mig. Der var både gråd og latter i felten, som vi skabte sammen. Min egen biografis skygge i form af oplevet svigt i min egen tidlige barndom kom op til overfladen og overlappede med feltets problemstillinger. For første gang i over 20 år som etnolog blev jeg selv følelsesmæssigt involveret og har undersøgt hvad metodelitteraturen siger om dette. Ifølge Mette Line Ringsted Nimb og Cecilie Rubow bør følelsesmæssig refleksivitet være en del af det antropologiske feltarbejde.⁴⁵ Anette Leibing og Athena McLean (2007) opfordrer feltarbejdere til at arbejde med deres egne og feltets "skygger", de vanskelige relationer

---

41 KBM4183B14 indekseret interview d. 19. juni 2018.

42 KBM 4183B6 indekseret interview d. 16. april 2018.

43 Grønbæk Jensen 2016b, s. 108.

44 Ibid., s. 109.

45 Nimb et al. 2018, s. 109.

til andre mennesker, også i tilfælde hvor ens egen biografis skygger som dødsfald, sygdom, svigt eller andre smertefulde erfaringer måtte være overlappende med feltets problemstillinger.⁴⁶ Metodelitteraturen udpeger tre følelsesmæssige intensiteter: at blive rørt, at blive ramt og at blive rystet.

”At blive rørt over mødet med informanter betyder, at der er en resonans mellem etnograf og informant, hvad enten det er glædeligt, sørgeligt eller angstfyldt. Det er i sig selv ufarligt og ukompliceret og et tegn på selvrefleksion og uundgåelige modoverføringer. (...) Når man bliver ramt, er man tankemæssigt og følelsesmæssigt overvældet (...) kan også komme til at stå i vejen for den faglige forståelse, analyse og skriveprocessen.”⁴⁷

For mit vedkommende blev jeg både rørt og lidt ramt af felten. Grønbæk Jensen et al. skriver også om forholdet mellem informant og interviewer, og hvad mødet gør.⁴⁸ Det konkrete møde mellem den, der fortæller, og den, der lytter, vil ofte påvirke den individuelle fortælling. Hvad der fortælles afhænger meget af tillid, og hvad informanten føler, at der kan fortælles i den relation, der etableres. Faktorer som alder og køn, men også interviewerens viden om emnet og sensitivitet i forhold til informanten kan have en stor betydning for, hvad der siges, og hvad der forbigås i tavshed. Jeg oplevede fx, at én af informanterne efterlyste *”en lidt større flig af DIN historie”* som en form for afbalancering af vores asymmetriske forhold. Uanset hvor indlevende og terapeutisk mit arbejde som etnolog kan virke på informanterne, så bliver distancen nødt til at være der, da det er professionelt arbejde og ikke et personligt projekt. Men intervieweren påvirkes også. Det kan være en berigelse af lytte til andres livshistorier, men det kan også være voldsomt. De mennesker, som jeg har talt med, har været nærværende i mig længe efter interviewet. Deres fortællinger kan betyde, at vi ser vores egen erfaringsverden i et nyt lys. Informanternes sårbarhed gav både mig og min studentermedhjælper en stor sympati, og ofte sad vi tilbage med den samme følelse af uretfærdighed, som informanterne gav udtryk for.

Inden for Oral History traditionen er der ifølge Stine Grønbæk Jensen flere forskere der peger på, at mødet mellem intervieweren og informanten har betydning for den viden, der produceres. Interviewerens indlevelse i informantens historie kan være med til at påvirke, hvad der høres, hvad der overhøres, hvilke spørgsmål, der stilles under interviewet, og også hvad der vælges ud og fremhæves i den senere skriftlige formidling⁴⁹ – og i vores tilfælde i en museumsudstilling. Her var det en stor fordel at være to interviewere på med to forskellige roller som

---

46 Leibing et al. 2018, s. 111.

47 Nimb et al. 2018, s. 117ff.

48 Grønbæk Jensen et al. 2016b, s. 108–116.

49 Grønbæk Jensen et al. 2016b, s. 112.

primær og sekundær interviewer, idet den sekundære kunne observere og spørge ind til interviewpassager, der blev overhørt.

Når et museum vælger at arbejde med svære, følelsesmæssige og tabubelagte emner som anbragte børn, er det utrolig vigtigt, at det bliver integreret i museets strategiplan som en fælles samfundsopgave, så det ikke går hen og bliver en enkelt museumsmedarbejders opgave. Det skal stå i museumsstrategien, hvordan museet som hel institution vil arbejde med inddragelse af borgere, så deres historier og stemmer bliver en del af historien. Museers arbejde med borger- og publikumsinvolverende metoder og dermed museers vigtigste og demokratiske samfundsberettigelse adresseres i forskellig museologisk litteratur.⁵⁰ Samarbejdet med forskellige borgere omkring deres historie skal foregå organisatorisk på tværs af hele museumsorganisationen fra ledelsesniveau til medarbejderniveau og skal kunne aflæses såvel i nedskrevne strategier som i praksis.

I artiklen *'Your' Rhonda Is Downstairs!* beskriver og analyserer Adele Chynoweth fra Australien arbejdet med udvikling af en museumsudstilling om opvæksten på døgninstitution i Australien *INSIDE: Lives in Children's Homes and Institutions*.⁵¹ Hun påpeger behovet for, at museer udarbejder en fælles museumsstrategi over for borgere, der har gennemlevet traumatiske begivenheder som fx opvækst på et børnehjem.

*"On another occasion when Rhonda visited the museum, a security officer came to my desk and announced, "Your Rhonda is downstairs!" I was tired of being scapegoated: "She is not my Rhonda. She is our Rhonda. She is a member of the public and has the right to visit the museum!" I stomped downstairs to make her a cup of tea."*⁵²

Tidligere anbragte skal blive behandlet og omtalt som én af os uanset hvem i museumsorganisationen, der møder vedkommende, hvilket kræver at alle medarbejdere har én fælles retning, mission og vision.

Støttet adgang til journalen

Læsning af ens egen journal kan som tidligere nævnt være terapeutisk. Cecilie Bjerre, Jacob Knage Rasmussen og Stine Grønbæk Jensen har forsket i de anbragtes møde med journalen og den forhandling af mening, der finder sted, når tidligere anbragte læser journalen og får mulighed for at komme med kommentarer

---

50 Se fx Dodd et al. 2001; Nightingale et al. 2012; Mahal et al. 2012.

51 Chynoweth 2014.

52 Ibid, s. 153.

og nuanceringer.⁵³ Journalen var beregnet til internt brug og består typisk af en anmeldelse, en børneværnsrapport, mødeprotokoller, interne noter, et indstillingsskema om barnets fjernelse fra hjemmet, korrespondance mellem børneværnsmedlemmerne og eventuelt fra familien og barnet.⁵⁴ Journalen udgør ofte det eneste materielle levn, som tidligere anbragte har fra barndommen. Da alle har brug for en sammenhængende livshistorie, er det derfor en samfundsopgave at hjælpe tidligere børnehjemsbørn med at få adgang til deres historie. Det første møde med journalen og den første læsning er ofte meget følelsesmæssig, bl.a. fordi det enkelte individ både kan opleve genkendelighed og fremmedgørelse. Journalens fysiske udformning er betydningsfuld, fx om den er rodet eller ordnet kronologisk. Ved første synsindtryk skanner personen journalen og lægger i første ombæring mærke til de mest iøjefaldende papirer. Både navne, fotos og tegninger gør et stort indtryk på tidligere anbragte børn, idet de i mange tilfælde har få eller ingen fotos fra deres barndom. Det er med til at skabe identitet, men ifølge Grønbæk Jensen kan det være en meget barsk oplevelse at læse sin egen journal, fordi kontrasten mellem de tidligere anbragtes erindringer og en journal oftest er meget stor. Journalen udtrykker de professionelle vurderinger af problematisk eller sygelig adfærd, som gennem disciplinerende, pædagogiske eller medicinske indsatser skal korrigeres. De anbragtes erindringer omhandler mere et tilbageblik hos de mennesker, som f.eks. har oplevet svigt hos deres forældre. Informationerne i journalerne kan ofte give tidligere anbragte en større vished omkring deres egen historie og forklaringer på ting, som de har været i tvivl om.⁵⁵

Ingen af de tidligere anbragte børn, som vi interviewede, havde deres journal-sag. Da ansøgningsprocessen til deres journal var uoverskuelig for de fleste, fik jeg informanternes skriftlige tilladelse til at undersøge, om Socialforvaltningens Arkiv eller Børneværnsarkivet havde deres sag. Desværre var svaret negativt i de flestes tilfælde. To gange lykkedes det, og jeg blev inviteret med til det første møde med journalsagen på Københavns Stadsarkiv, hvilket var en meget stærk og bevægende oplevelse med både tårer og latter. Ole inviterede mig med til læsning af hans journal fra Bispebjerg Børnepsykiatriske Afdeling, hvor han i 1964 som 12-årig var indlagt til observation i et halvt år.⁵⁶ Han blev født i 1952 og har på både associerende og lidt selvstruktureret vis fortalt om sin opvækst i København og om Børneværnets fjernelse af ham og hans storebror, da de var 5 og 8 år.⁵⁷ Årsagerne til Børneværnets anbringelse af de to drenge var bl.a. forældrenes separation, moderens helbredsproblemer og forældrenes skilsmisse. Ifølge

---

53 Bjerre et al. 2017.

54 Bjerre et al. 2017, s. 80.

55 Grønbæk Jensen 2016b, s. 106.

56 Patientjournal fra Bispebjerg hospital, Børnepsykiatriske afdeling, Patientjournaler (afd.I), 1946-1966.

57 KBM 4183B8 indekseret interview d. 23. april 2018. Efter aftale med Ole er navnet ikke anonymiseret.

Ole var både han og storebroren nogle lømler, der lavede uro og fjol i skolen og smårapserier. Efter forældrenes skilsmisse fik deres mor en økonomisk håndsrækning af Børneværnet, som ved samme lejlighed tilknyttede en tilsynsværge til at holde øje med både drengenes og hjemmets udvikling. Tilsynet resulterede til sidst i en anbringelse af de to drenge på to forskellige hjem, da moderen ikke magtede opgaven. Storebroren kom på en heldagsskole for uvorne børn og efter 7. klasse til Dreng- og Skolehjemmet Godhavn i Helsingør. Ole kom bl.a. på et optagelseshjem ved Damhussøen, siden hen institutionen Børnely i Kokkedal og til observation på Børnepsykiatrisk afdeling på Bispebjerg Hospital. Hospitalslægen anbefalede både moderen og Børneværnet, at Ole blev anbragt udenfor hjemmet. Ifølge lægen manglede han en stærk og positiv far-figur i ryggen. Han havde mulighed for at udvikle sig i en kriminel retning, medmindre han blev placeret i et positivt pædagogisk miljø med de rette maskuline identifikationsobjekter. Moderen accepterede anbringelsen, og Ole kom på to forskellige heldags-kostskoler, hvor han både oplevede fysisk og psykisk afstraffelse.

Interviewet med Ole og indblikket i hans journalsag fik betydning for det videre arbejde med at formidle Børneværnets historie. Museet fik tilladelse til at bruge hans historie i flere forskellige formidlingstiltag, som de næste afsnit omhandler.

Udstilling om Børneværnet

Interviewindsamlingen omkring Børneværnet i Stormgade 18 skulle munde ud i en fast udstilling om bygningens forskellige funktioner fra 1894 til 1995. Udover den klassiske montreudstilling om Børneværnet udviklede vi to forskellige formidlingsformater – arkivbordet og stormgadetelefonen – om Børneværnets arbejde.

Selve arkivbordet indeholder i alt fire arkivmapper med sager fra de fire funktioner i bygningen. Publikum kan eksempelvis tage Børneværnsmappen frem og se eksempler på sager og dokumenter, der er organiseret i hhv. børn anbragt i privat familiepleje og børn anbragt på forskellige børnehjem.⁵⁸ Formålet har været at tilgængeliggøre nogle kilder, som de færreste nok kender til. Med denne formidlingsform ønskede vi at give en større indsigt i et stort velfærdsapparats behandling af nogle børn med forskellige sociale, psykiske og adfærdsmæssige udfordringer. Da lige præcis brugen af skemaer er et karakteristisk fællesstræk ved Børneværnets arbejde, udvalgte jeg forskellige eksempler på skemaer. Fra statens side sikrede skemaerne både kontrol, ensartethed i praksisser og professionalisme. Brugen af skemaer betød også, at børneværnsmedlemmer fattede sig i

---

58 De udvalgte udstillede arkivalier står opført i oversigten over utrykte kilder.

korthed med et 'ja', 'nej' eller 'vides ikke'. Der var meget lidt skriveplads til at uddybe beskrivelser. Dermed kunne relevante oplysninger, som faldt udenfor skemaets orden, være svære at få indført.⁵⁹ Arkivalierne, som næsten alle er under 75 år gamle, skulle både overholde persondataloven og udstilles efter Arkivlovens regler og skriftlig aftale med enten Københavns Stadsarkiv eller privatpersoner, som har givet tilladelse til, at dele af deres journal må vises for offentligheden. Arkivmapperne var desværre ikke blevet færdige til åbningen af museet, så det har ikke været muligt at observere publikums interaktion med de gamle sager.

Stormgade-telefonen

AV-installationen 'Stormgade-telefonen' blev udviklet i samarbejde med AV-firmaet Oncotype. På arkivbordet står to sorte drejeskivetelefoner fra perioden. Publikum skal dreje det oprindelige fem-cifrede telefonnummer til Børneværnet i Stormgade 18 og kan nu være med på en lytter og overhøre en såkaldt "faktiv" (dvs. en blanding af fakta og fiktion) samtale mellem en ansat i Børneværnet og en borger, der ringer ind. Alle telefonsamtalerne er indtalt af skuespillere baseret på manuskripter udviklet af denne artikels forfatter i samarbejde med den projektansatte etnologistuderende. Manuskripterne tog udgangspunkt i faktiske begivenheder og oplysninger, som vores informanter havde fortalt os, og blev suppleret med viden dels fra arkivalier i Stadsarkivet og baggrundsviden. Samtalernes varighed er på mellem halvanden til tre minutter. Telefonerne i sig selv er en taktil oplevelse både for den ældre generation, som stadig kan huske brugen af dem, og for den yngre smartphone-generation, som ikke kender til den ældre kommunikationsteknologi.

Ifølge Hvenegaard Rasmussen er der her tale om en digital afsenderbaseret formidlingsstrategi, idet det er en envejskommunikation af eksperter valg og fortolkning af indhold.⁶⁰ Oprindeligt ønskede museet en interaktiv installation, hvor brugerne kunne bidrage med deres egne fortællinger til fx Børneværnets historie. Efter nærmere overvejelser fravalgte vi denne løsning, da emnet for det første er meget følsomt og egner sig bedre til en personlig samtale eller interview. For det andet kræver denne type installationer flere personalemæssige ressourcer i forhold til en efterbehandling.

Manuskriptet til den nedenstående telefonsamtale mellem en far og en fuldmægtig i Børneværnet er baseret på et interview med en kvinde født på Vesterbro i 1945. Hun blev fjernet fra hjemmet i 1949, fordi hendes mor blev indlagt med

---

59 Bjerre et al. 2017, s. 83.

60 Rasmussen 2016, s. 113.

Publikum lytter til Stormgade-telefonen i Københavns Museums udstillingsrum om bygningens historie, 2020. Privatfoto.

depression til trods for, at der var en far i hjemmet.⁶¹ På arkivbordet i udstillingen ligger en kort vejledning med ordlyden:

”Drej telefonnummeret 16 800 til Direktoratet for Københavns Kommunes Børne- og Ungdomsværn. Telefonsamtale mellem far og ansat i Børneværnet i Stormgade 18 (4. december 1950).⁶²

FULDMÆGTIG (KVINDE): ... Ja, Hr. Ekberg, nu har jeg fundet Deres sag. Jeg kan se, at De har to børn anbragt på Refsnæs Kysthospital, Ulla og Winnie Britta Alexandra.

BORGER-FAR: Det er rigtig.

FULDMÆGTIG: ... Og børnenes moder, Anni Doris, er endnu indlagt på Sankt Hans og kan ikke tage sig af børnene.

BORGER-FAR: Ja, Men jeg kan altså godt tage mig af dem ... det er derfor jeg ringer.

61 KBM 4183B5 indekseret interview d. 4. maj 2018.

62 Københavns Museum har fået godkendt manus af informanten.

FULDMÆGTIG: Det forstår jeg, men jeg kan ikke bare give dig børnene uden at det lige bliver undersøgt.

BORGER-FAR: Jeg blev jo ikke adspurgt, da min kone lod sig indlægge og fik børnene fjernet.

BORGER-FAR (CONT'D): Hvordan tror De det er at komme hjem og så er ens børn fjernet?

FULDMÆGTIG: Det må være forfærdeligt! Men vi må lige til bunds i denne sag...

BORGER-FAR: Jeg har også en dreng som er anbragt.

FULDMÆGTIG: Hentyder De til din kones første søn, Niels Otto, men han er jo ret besat ikke Deres dreng...og hans rigtige far kan ikke tage sig af ham.

BORGER-FAR: Men det kan jeg. Jeg kan godt tage mig af dem alle tre ... jeg besøger også Karl Otto selvom det er langt væk.

FULDMÆGTIG: Jeg kan se, at De kun betaler bidrag for pigerne, ikke sandt?

BORGER-FAR: Men jeg fungerer som hans far.

FULDMÆGTIG: Jo! Men...

BORGER-FAR: Skal han ikke have lov til at være sammen med sin familie?

FULDMÆGTIG: Jeg forstår godt hvad De siger, men drengen har De faktisk ikke krav på. Så det kan jeg ikke gøre noget ved.

Stilhed et øjeblik.

BORGER-FAR: Hvornår får jeg så pigerne hjem da?

FULDMÆGTIG: Jeg kan se, at pigerne har det fremdeles udmærket, men at man ønsker at beholde dem til efter jul. Den yngste er stadig meget mager.

BORGER-FAR: Det skrev De jo også for et år siden.

Faren sukker opgivende med lidt vrede i stemmen.

BORGER-FAR (CONT'D): De har alt, hvad de skal bruge her hos mig.

FULDMÆGTIG: De bor på Saxogade på Vesterbro, kan jeg se?

BORGER-FAR: Ja, det er korrekt...

FULDMÆGTIG: Det kan jo være svært at holde børnene sunde og raske på de kanter. Og De arbejder jo en hel del.

BORGER-FAR: Her passer vi skam på vores børn. Der er fritidshjem og fritidsklub – lige her i nabolaget – så mine børn bliver ikke nøglebørn.

FULDMÆGTIG: Men De arbejder jo meget og børnene har ikke deres mor lige nu, så vil de ikke være meget overladt til sig selv?

BORGER-FAR: Men det er da også vigtigt, at de får en god hverdag hjemme i deres egen familie og gade.

FULDMÆGTIG: Lige nu har børnene brug for trygge rammer, som de er på Refsnæs kysthospital for ro og garanteret varme.

BORGER-FAR: Jeg kan forsikre Dem, at vi holder varmen her om vinteren. Og det er mere end hvad man kan sige om de fleste her. Jeg handler jo selv med kul og koks.

FULD MÆGTIG: Ja... Jeg forstår, Hr. Ekberg. Jeg noterer mig det, De har fortalt.

Jeg er sikker på, at De skal få Deres børn tilbage inden længe.

BORGER-FAR: Jeg vil gerne bede Dem om at gøre noget ved sagen straks. Jeg og børnene har ventet meget længe...

FULD MÆGTIG: Jeg skal se hvad jeg kan gøre.

BORGER-FAR: Tak. Jeg ser frem til at høre fra dig snarest.

FULD MÆGTIG: Men De må fatte mod lidt endnu.

BORGER-FAR: Jeg kan ikke vente længere...

FULD MÆGTIG: Det er De nødt til. Farvel!

BORGER-FAR: Jamen så Farvel!

Siden Københavns Museums åbning i februar 2020 har publikum flittigt lyttet til telefonsamtalerne. Jeg har lavet et par små observationer af deres interaktion med installationen. En mor til to drenge udtalte, at selve formidlingen med de gamle drejeskivetelefoner i sig selv var en fysisk oplevelse på grund af det tunge telefonrør og drejeskiven. Der er kun plads til én ved hver telefon, og dermed er Stormgade-telefonen ikke en fælles social oplevelse, men den kan skabe rum for dialog imellem deltagerne efter at have lyttet til de private samtaler. Telefonsamtalen efterlader måske publikum med flere spørgsmål end svar. Er det godt eller skidt? Skal Københavns Museum formidle hvordan historien endte? Min egen families reaktion på telefonsamtalen var, at den var trist. De manglede en afslutning på historien. Fik faderen alle børnene hjem igen? Dialogen imellem deltagerne gik i gang. Jeg kunne fortælle om det videre hændelsesforløb. Faderen besøgte de tre børn ca. en gang om måneden, mens han søgte om at få dem hjem. Efter et års tid gav moderen og Børneværnet tilladelse til, at han kunne få pigerne tilbage under jævnlige tilsyn af en tilsynsværge fra Børneværnet. Han kunne dog ikke få forældremyndigheden over pigernes halvbror, som kom på et børnehjem på Fyn, hvilket han aldrig helt kom sig over.

Artiklen lagde i indledningen op til at diskutere, hvorvidt det er lødig formidling at anvende tidligere anbragtes erindringer i et telefondrama? Da formålet med formidlingen var forskellige borgeres møde med Stormgade 18's ansatte indenfor velfærdssamfundets institutioner, blev lige præcis samtalen imellem en ansat og en borger central. Museet valgte bevidst at være tro mod telefonsamtalens form og formidle en mulig samtale, som netop lægger op til at publikum inviteres med til at drøfte mulige scenarier. Derudover kan museets formidlings- og undervisningsafdeling anvende både telefonsamtalerne og arkivmapperne til særlige forløb i udstillingen. Analyseres Stormgade-telefonen ud fra Nina Simons model for brugerinddragelse fra tilskuer til deltager i *Participatory Museum* (2010) befinder publikum sig på niveau 2, hvor ”den besøgende interagerer med indhold”.⁶³ Mit

63 Rasmussen 2016, s. 185.

drømmescenario er som minimum at komme op på niveau 4, hvor ”den besøgende interagerer med andre besøgende omkring et indhold, som institutionen har bestemt og designet”.⁶⁴ Dialogen deltagerne imellem og med museet kan bl.a. fremmes ved at arbejde med frivillige alternative eksperter i stil med Danmarks Forsorgsmuseum. Københavns Museum bør også gennemføre en brugerundersøgelse af publikums og de tidligere anbragtes oplevelser af både Stormgade-telefonen og journalsagerne i arkivbordet. Fremadrettet ligger der et stort uudnyttet potentiale i at arbejde med brugerinddragelse i forhold til tidligere anbragtes historier – ikke kun i indsamlingsfasen, men i høj grad i formidlingsfasen. Det har haft stor betydning for de fleste informanter, at deres historie er blevet anerkendt som væsentlig og vigtig for den almene historie, og at den kan bruges til at skabe større viden og forståelse for andre.⁶⁵ Her kan museet eksempelvis arbejde videre med at portrættere nogle af de tidligere anbragtes historie i tæt samarbejde med borgere, som stadig lever og kan fortælle om deres oplevelser. Der ligger også et uudnyttet samarbejds potentiale i Københavns Stadsarkivs Erindringsklubber og Svireklubber for seniorer 65+.⁶⁶ Museet har gjort nogle erfaringer med at portrættere et tidligere anbragt barn i et dilemmaspil, som næste afsnit omhandler.

Dilemmaspil om Børneværnet

Københavns Museum udviklede i samarbejde med Rollespilsakademiet et dilemmaspil om Stormgade 18's historie og funktioner. Dilemmaspiilet blev udviklet specielt til Kultur natten 2018, hvor 25 personer ad gangen besøgte i alt fire forskellige poster i den endnu tomme bygning. Her mødte de både boligudlejeren, den børneværnsansatte, sundhedsplejersken og overformynderen, der dels fortalte om deres arbejde og bad om deltagerne hjælp. I det lokale, hvor Børneværnet holdt møder og afgjorde anbringelsessager, havde vi placeret posten med Børneværnet. En rollespilsformidler i rollen som fuldmægtig i Børneværnet og iklædt tidstypisk tøj fra slutningen af 1950'erne fortalte både om sit arbejde og om plejefamilier, børnehjem og behandlingstilbud og om en dreng, der havde brug for hjælp. Ole havde givet tilladelse til at vi brugte hans historie i dilemmaspiilet. Deltagerne fik præsenteret drengen Ole som en sagsakt:

- 1956: Ole og hans bror bliver anbragt på børnehjemmet Trepilelågen i Snekkersten. Årsag: Forældres separation og syg moder.
- 1960: Ole har stort sangtalent og bliver optaget på Sankt Annæ Gymnasium.
- 1963: Ole bliver fjernet fra sangskolen, da han laver meget ballade.

---

64 Ibid., s. 185.

65 Grønbæk Jensen 2016b, s. 115.

66 <https://kbharkiv.dk/deltag/erindringsklub-for-seniorer-65> (besøgt 24/9 2020).

- 1963: Ole kommer på børnehjem i Kokkedal i 3 måneder. Storebroren kommer på optagelseshjem ved Damhussøen. Forældre skilt. Moder på rekreation på grund af dårlige nerver.
- 1963: Observation på Bispebjerg Hospitals Børnepsykiatriske Afdeling. Lægen anbefaler både moderen og Børneværnet, at Ole bliver anbragt udenfor hjemmet. Ole mangler en stærk og positiv far-figur i ryggen. Ole har mulighed for at udvikle sig i en kriminel retning, medmindre han placeres i et positivt pædagogisk miljø med de rette maskuline identifikationsobjekter.
- 1965: Ole er meget grov overfor sin mor og bruger slemme skældsord. Han har en høj IQ på 119 og stort sangtalent, men han bruger ikke sine evner. Ole laver ballade og rapserier. Han stjæler fra sin mor og fra forretninger. Oles forhold til andre børn dårligt. Han driller, provokerer jævnaldrende og er brutal overfor mindreårige børn.

Deltagerne fik præsenteret problemstillingerne omkring de to drenge og skulle herefter hver især beslutte, om drengene skulle på børnehjem, i plejefamilie, behandlingstilbud eller blive hos deres mor. Deltagerne valgte forskelligt. Nogle valgte, at de skulle blive hos moderen. Andre valgte, at de skulle sendes i en plejefamilie. Ingen valgte børnehjem. Efter at deltagerne havde valgt, trådte en af deltagerne frem i kredsen og gav sig til kende som Ole. Der lød flere gisp blandt publikum. Han fortalte følgende:

”Det gik sådan, at min bror desværre tog sit eget liv som 60-årig, mærket af sin skæbne, mens jeg fik et også udfordret og til tider ret svært, men også spændende og i sidste ende godt liv. Skilt, ganske vist, men med to skønne børn, anerkendelse efter arbejde i social- sundheds- og børnesektoren, netværk, gode venner, fritidssysler og frivilligt ulønnet arbejde i Børns Vilkår på BørneTelefonen i bagagen. Ja! Et liv der, trods alt, er både godt og nødvendigt at ku’ fortælle eftertiden om og lære af.”⁶⁷

Nogle af deltagerne græd og kom hen til Ole og takkede ham for at dele sin historie. En mor til fire børn, som overværede Oles transformation fra deltager til autentisk ekspert, stod med tårerne løbende ned ad kinderne og udbrød næsten hulkende: *”Jamen vi har jo lige været med til at afgøre din skæbne.”* Dilemmaspeillet nåede efter min vurdering op på brugerinddragelsens femte og højeste niveau, hvor *”den besøgende interagerer med andre besøgende omkring et indhold,*

---

67 Citatet stammer fra Ole.

de besøgende har været med til at bestemme”.⁶⁸ Oplevelsen var meget stærk. Oles søn deltog også i dilemmaspelet, og han sagde efterfølgende til sin far, at han skulle have gemt sig bag døren til rummet med Børneværns-sagen, når holdet gik ud, for så at 'mingle' naturligt ind med næste hold og gentage historien for dem og de efterfølgende hold. Kort sagt er de autentiske beretninger fra de tidligere anbragte børn meget vigtige at få bragt i spil. Danmarks Forsorgsmuseum har det som en vigtig del af deres formidlingsstrategi at give ordet til de alternative eksperter. Det er en win-win situation for både museum, tidligere anbragte og publikum. For Oles vedkommende betød min og museets interesse og engagement i hans historie, at han fik kontakt med et vigtigt kapitel i sit liv.

Afslutning: indsamling og videndeling i fremtiden

Information skrev i sin anmeldelse, at *”Københavns Museum har taget magten i Overformynderiet og givet magten til byens borgere. (...) Her er det byens beboere og ikke bare bygninger, konger og planlæggere, der har magten i fortællingen.”*⁶⁹ Københavns Museum ønskede at skabe et relevant og interessant udstillingsrum om bygningen i Stormgade 18 og besluttede at gøre det i samarbejde med tidligere anbragte. Museet havde ikke erfaring med indsamling og interviews af tidligere anbragte. Projektet har derfor udfordret, beriget og lært museet om relevans og relationsbygning med borgere, og hvor vigtigt det er at have tid og faglig omsorg for de enkelte mennesker og deres personfølsomme oplysninger. Jeg håber, at der fremadrettet bliver både tid og personalemæssige ressourcer til at arbejde videre med denne historie. I så fald er det vigtigt at prioritere flere forskellige museumsfaglige kompetencer, et tættere samarbejde med arkivfagligheder i projekter med borgere omkring deres journalsager og eksempelvis også samarbejde med De Anbragtes Vilkår. Det har stor værdi for både museet, arkivet, for samfundet og for de enkelte borgere, som er blevet inviteret til at bidrage med deres personlige historie.

Museet skal undgå, at de tidligere anbragte bliver den enkelte museumsinspektørs såkaldte ”Rhonda'er” jf. Adele Chynoweths artikel. Københavns Museum kan med fordel nedskrive en forsknings-, indsamlings- og formidlingsstrategi på området i stil med Danmarks Forsorgsmuseum, der samarbejder med alternative eksperter i deres formidling. Tidligere anbragte børn, der har lyst til at fortælle deres historie til andre, kan opleve, at de bliver én af os, og vi kan blive klogere på den del af historien, som vi ikke kan finde i arkiverne.

---

68 Rasmussen 2016, s. 185.

69 <https://www.information.dk/kultur/anmeldelse/2020/02/koebenhavns-museum-taget-magten-overformynderiet-givet-byens-borgere> (besøgt 25/9 2020)

Da social- og indenrigsminister Astrid Krag åbnede konferencen *Anbragt – før, nu og i fremtiden* på Københavns Professionshøjskole den 20. februar 2020,⁷⁰ sagde hun bl.a., at regeringen altid vil sætte børnene først, og at barnets stemme og barnets behov skal præge fremtiden for anbragte børn, fordi vi som samfund har et ansvar for at tage over, når far og mor ikke magter det. Dette fordrer også, at fx socialrådgivere og socialpædagoger fagligt og uddannelsesmæssigt bliver ordentligt klædt på. Her kan Københavns Museums udstilling om husets historie være et vigtigt perspektiv til samtidens fokus og debat omkring anbragte og udsatte børn og unge og sårbare familier i det danske velfærdssamfund. En anbringelse uden for hjemmet var og er stadig ét af de mest radikale indgreb, som man kan udsætte et barn eller ungt menneske for. Sidsel Kirk, undervisnings- og udviklingsansvarlig på Københavns Museum, har indledt et samarbejde med pædagoguddannelsen på Københavns Professionshøjskole. Formålet er at klæde fremtidens pædagoger bedre på i forhold til formidling til pædagogiske målgrupper og i forhold til myndighedsrollen i et historisk perspektiv. Fremtidens pædagoger skal få en historisk indsigt i, hvad velfærdsstaten og velfærds kommunen gennem eksempelvis børneværnsinstitutionen i Stormgade 18 har villet og gjort med (udsatte) børn og familier, så Ole, Marianne og alle de andre tidligere anbragte børn i København bliver vores fælles historie.

Litteratur

- Bjerre, Cecilie 2020: *Når staten er far og mor. Børneværnets anbringelser af børn i Danmark, 1905-1975*. Syddansk Universitet.
- Bjerre, Cecilie; Knage Rasmussen, Jakob og Grønbæk Jensen, Stine 2017. "Journalens potentialer. Konstruktioner af og møder med journalsager i børneforsorgens regi". *Temp*, nr. 14:2017, s. 76–94.
- Bryderup, Inge M. 2005: *Børnelove og socialpædagogik gennem hundrede år*. Klim, Århus.
- Buus, Henriette 2001: *Sundhedsplejerskeinstitutionens dannelse. En kulturteoretiske analyse af velfærdsstatens embedsværk*. Museum Tusulanums Forlag.
- Chynoweth, Adele 2014: "Your Rhonda Is Downstairs! The Need for a Whole-of-Museum Approach to Survivors of Trauma" (FORUM: MUSEUMS AND MENTAL HEALTH) (Essay) *Museum Worlds*, vol. 2, s. 152-155.
Doi: <https://doi.org/10.3167/armw.2014.020109>

---

70 <https://www.kp.dk/arrangementer/anbragt-foer-nu-og-i-fremtiden/> (besøgt 20/2 2020).

- Dodd, Jocelyn og Sandell, Richard 2001: *Including museums: perspectives on museums, galleries and social inclusion*. Leicester.
- Frydendahl Larsen, Bolette 2019: *Opdragelse og diagnosticering. Fra uopdragelighed til psykopati på Vejstrup Pige hjem 1908-1940*. Department of History, Lund University, Lund.
- Grønbæk Jensen, Stine 2019: *At åbne skuffen. Om tidligere børnehjemsbørn transformationer af selvet og den sociale verden gennem erindringsarbejde*. Institut for Historie, Syddansk Universitet og Danmarks Forsorgsmuseum Svendborg.
- Grønbæk Jensen, Stine; Knage Rasmussen, Jacob & Vaczy Kragh, Jesper 2016a: *På kanten af velfærdsstaten. Anbragte og indlagte i dansk socialforsorg 1933-1980*. Syddansk Universitetsforlag.
- Grønbæk Jensen, Stine; Knage Rasmussen, Jacob & Vaczy Kragh, Jesper 2016b: ””Anbragt i historien”. Tidligere anbragte og indlagtes mundtlige fortællinger.”.
- Sofie Lene Bak (red.): *Oral History i Danmark*. Syddansk Universitetsforlag, s. 97-118.
- Gustavsen, Lone 1998: *Indsigt i børnehjem*. Forlaget Flachs.
- Horsten, Holger 1970: *Børne- og ungdomsforsorgen i Danmark*. 6. udg. Nyt Nordisk Forlag: Arnold Busck.
- Jacobsen, Anette Faye 1988: *Kontrol og demokrati. Træk af dansk børneforsorgs historie 1933-58*. Speciale, Københavns Universitet.
- Jørgensen, Harald 1970: *Omsorgen for børn og unge i København i 250 år*. Direktoratet for Københavns Kommunes Børne- og Ungdomsinstitutioner.
- Kjeldbæk, Esben 2016: ”Oral History om besættelsen”. Sofie Lene Bak (red.): *Oral History i Danmark*. Syddansk Universitetsforlag, s. 129-156.
- Knudsen, Tim 2017: *Børneværn og magt: En personlig beretning om en dannelsesrejse*. 3. Reviderede udgave. Københavns Stadsarkiv <https://www.givdetvidere2017.dk/erindring/tim-frydshou-knudsen/>
- Koch-Nielsen, Inger et al. 1972: *Splittede familier. Familiebaggrunden for 96 børneværnsanbragte børn*. SFI, Studie 24.
- Mahal, Chandan og Nightingale, Eithne 2012: ”The Heart of the Matter. Integrating equality and diversity into the policy and practice of museums and galleries”. Eithne Nightingale et al. (red.): *Museums, Equality and Social Justice*, Museum Studies, Taylor and Francis, s. 13-37. Doi: <https://doi.org/10.1111/j.2151-6952.2012.00161.x>
- Mellemgaard, Signe & Olwig, Karen Fog 2018: ”At lede i arkiver: Feltarbejde i dokumenter”. Helle Bundgaard et al. (red.): *Antropologiske projekter. En grundbog*. Samfundslitteratur, s. 213-226.

- Møhl, Perle & Kristensen, Nanna Hauge 2018: "At bruge billeder og lyd: Sensorisk antropologi". Helle Bundgaard et al. (red.): *Antropologiske projekter. En grundbog*, Samfundslitteratur, s. 227-243.
- Nightingale, Eithne og Sandall, Richard 2013 (red.): "Introduction". Eithne Nightingale et al. (red.): *Museums, Equality and Social Justice*, Museum Studies, Taylor and Francis, s. 1-9. Doi: <https://doi.org/10.1111/j.2151-6952.2012.00161.x>
- Nimb, Mette Line Ringsted & Rubow, Cecilie 2018: "Etnografen: Følelser, viden og supervision som kilde til indsigt". Helle Bundgaard et al. (red.): *Antropologiske projekter. En grundbog*. Samfundslitteratur, s. 109-122.
- Plougmand, Oskar & Eriksen, Karina Estrup 2018: *Anbragte børns børn. Beretninger og udsagn fra børn, hvis far eller mor har været anbragt på døgninstitution*. Forlaget Dimon.
- Rasmussen, Casper Hvenegaard 2016: *Formidlingsstrategier. En grundbog om kulturinstitutioners formidling*. Samfundslitteratur.
- Rubow, Cecilie; Fritsch, Ester & Isager Ahl, Sofie 2018: "Feltnoter: Den foreløbige skrivnings håndværk". Helle Bundgaard et al. (red.) *Antropologiske projekter. En grundbog*. Samfundslitteratur, s. 55-71.
- Rytter, Maria & Rasmussen, Jacob Knage 2015: "A Great Find: Turning the World Upside Down." *The Journal of the History of Childhood and Youth*, 2015, Vol.8(1), s. 9-16. Doi: <https://doi.org/10.1353/hcy.2015.0011>
- Rytter, Mikkel & Olwig, Karen Fog 2018: "At snakke om det: Måder at interviewe på". Helle Bundgaard et al. (red.): *Antropologiske projekter. En grundbog*. Samfundslitteratur, s. 181-194.
- Simon, Nina 2010: *The Participatory Museum*. Santa Cruz.
- Svendborg Museum 2011: Godhavnsrapporten. Syddansk Universitetsforlag.

Utrykte kilder

- Anvisning for plejemødre. *Børneværnskontorets Arkiv: Tilsyn med børn/plejetilsyn: Sager til andragender om plejetilladelse. År 1934-1942*.
- Brev fra Børneværnskontoret til forstanderinden for Kystsanatoriet, 1951. *Børnehjemmet Kastaniegården. Eleverne. Elevsager 1928-1974 (3097-3306)*.
- Børneværnskontorets Arkiv. *Tilsyn med børn/plejetilsyn: Tilsynsprotokol over plejebørn, 1924-1967, løbenr. 1-600*.
- Børneværnskontorets Arkiv. *Tilsyn med børn/plejetilsyn: Tilsynsprotokol over børn født udenfor ægteskab og bidragnydende børn, løbenr. 52.001-56.000, år 1943-1965*.
- Diplom til en plejemor fra Præmieselskabet for Plejemødre, 1958. *Københavns Museum*.

- Indberetning til Direktoratet for Københavns Børne- og Ungdomsværn.
Eksempel fra 1962. *Nærumgård Børnehjem. Eleverne. Elevsager 1915-1979 (748-763)*.
- Lydfiler og indekserede interviews i Københavns Museums samling: KBM 4183B4, KBM 4183B5, KBM 4183B6, KBM 4183B7, KBM 4183B8, KBM 4183B9, KBM 4183B10, KBM 4183B14.
- Københavns Magistrat. Tilladelse til at have børn i pleje mod betaling.
Børneværnskontorets Arkiv: Tilsyn med børn/plejetilsyn: Sager til andragender om plejetilladelse. År 1934-1942.
- Lægeerklæring til Børneværnet i København. Nærumgård Børnehjem. Eleverne.
Elevsager 1915-1979 (748-763).
- Lægeberetning fra et børnehjem. *Børnehjemmet Kastaniegården. Eleverne. Elevsager 1928-1974 (3097-3306)*.
- Mentalerklæring på barn indsendt til Børneværnet fra Børnepsykiatrisk Afdeling, 1964. *Københavns Stadsarkiv, Patientjournal fra Bispebjerg hospital, Børnepsykiatrisk afdeling, Patientjournaler (afd.I), 1946-1966.*
- Oplysningsskema til brug ved undersøgelse i børneværnsager. *Nærumgård Børnehjem. Eleverne. Elevsager 1915-1979 (748-763)*.
- Plejeanbringelse af unavngiven pige” fra Mødrehjælpen, Sortedamsdossieringen 67 19/5 1939: *Børneværnskontorets Arkiv: Tilsyn med børn/plejetilsyn: Sager til andragender om plejetilladelse. År 1934-1942 – 1. pk.*
- Skema til indstilling om præmie som plejemor. *Københavns Stadsarkiv, Børneværnskontorets Arkiv, Almindelig administration, Præmieselskabet for Plejemødre 1944-1972.*
- Skema med oplysninger om børn under forsorg af Børneværnsudvalget.
Emdrupgård. Elever. Stambog 24/1 1945 – 31/1 1946.
- Undersøgelse af et Plejehjem (Bsag nr. 82.040. Pl.Lb.No. 137/1939).
Børneværnskontorets Arkiv: Tilsyn med børn/plejetilsyn: Sager til andragender om plejetilladelse. År 1934-1942.

Hjemmesider

- Anmeldelse af det nye Københavns Museum: www.information.dk/kultur/anmeldelse/2020/02/koebenhavns-museum-taget-magten-overformyndieriet-givet-byens-borgere (besøgt 25/9 2020).
- Erindring af Ib Ydebo om Børneværnet i 1960'erne: <https://api.kbharkiv.dk/asset/2796> (besøgt 21/9 2020).
- Erindring af Tim Knudsen: www.givdetvidere2017.dk/erindring/tim-frydshou-knudsen/ (besøgt 21/9 2020).
- Københavns Museums efterlysning af historier: www.blik-cph.dk/portfolio/koebenhavns-museum-efterlyser-historier/ (besøgt 12/4 2020).

- Pressemeddelelse om Forsorgsmuseets historiske udredning:* www.svendborgmuseum.dk/visforsorgnyheder/mtemplate/993-historisk-udredning (besøgt 9/3 2020).
- Om erindringsklub for seniorer:* <https://kbharkiv.dk/deltag/erindringsklub-for-seniorer-65> (besøgt 24/9 2020).
- Om konferencen Anbragt: før, nu og i fremtiden:* www.kp.dk/arrangementer/anbragt-foer-nu-og-i-fremtiden/ (besøgt 20/2 2020).
- Om projektet Historie & Kunst i gadeplan:* <https://nordeafonden.dk/nyheder/nyt-format-for-brug-af-historie-og-kunst-i-koebenhavn> (besøgt 23/9 2020).
- Prospekt for Københavns Museum:* https://cphmuseum.kk.dk/sites/cphmuseum.kk.dk/files/uploaded-files/km_prospekt_2017.pdf (besøgt 23/9 2020).

Summary

The Child Protection at the Museum

– The Ethnologist as a Collector, Therapist and Communicator

February 7 2020, the new Copenhagen Museum opened in Stormgade 18. From 1937 to 1965, the building housed the Child and Youth Guard in the Municipality of Copenhagen. It supervised children and made decisions about placing children outside the home due to the child's or home's circumstances. The museum wanted to tell this story in the new exhibitions and invited previously placed children to participate with their story. The article reflects on both ethnological and museological methods to collect and communicate a complex welfare area through various forms of communication like an exhibition, an interactive installation and a game.